

Fig. 1. Kirken i landskabet set fra sydøst. Foto Anders C. Christensen 2015. – *The church in the landscape, seen from the south east.*

SIR KIRKE

HJERM HERRED

Kirken (»synæ«) blev o. 1350 i Ribe Oldemoder takseret til 4 skilling sølv, hvilket udgjorde middelsætelsen for herredets kirker.¹ 1524–26 bidrog Sir Kirke med 5 mark til landehjælpen. Beløbet var dog kun en tredjedel af afgiften fra nabokirken Navr (jf. s. 2401).²

1710 (skøde 1720) bortsolgte kirken i lighed med Navr Kirke på auktion med tilhørende kaldsret til Niels Ibsen til Tvis Kloster.³ Som det var tilfældet med Navr, blev den dog snart videreføret og kom antagelig 1720 til Volstrup (Hjerm Sogn), erhvervet af Christen de Linde den yngre (†1723). Efter denne ejedes kirken af datteren, Jytte Dorothea de Linde (†1732) og hendes ægtemand, Ernst Friedrich von Zytphen (†1756).⁴ 1759 solgte major Poul Klingenberg, g.m. fornævntes anden hustru, Øllegaard Marie Jermiin, imidlertid kirken videre til sin svoger, Thomas Just Jermiin til Ausumgård,⁵ og lige-

som Navr tilhørte den herefter slægten Jermiin og Ausumgård (fra 1777 stamhus) frem til 1912, da den overgik til *selveje*.⁶

Sognet har – i hvert fald siden 1578⁷ udgjort et dobbeltpastorat sammen med Navr (s. 2401), idet Sir formentlig har indtaget en underordnet status som anneks, jf. også ndf.

Præsteforhold mv. 1640 gerådede sognepræsten, Eskil Eliassen i unåde, da han havde forsømt en søndagsgudstjeneste i sit anneks (vel Sir), idet han skulle varetage en skiftesag efter sin afdøde mor. Forseelsen blev dog tilgivet ham mod, at han først skulle 'afbede den' (dvs. undskylde) over for menigheden og fremover undlade at give anledning til en tilsvarende 'forargelse og usædvanlighed'.⁸ 1700 blev det gamle alterklæde og messeskjorten stjålet ved nattetid, efter at kirkedøren var brudt op.⁹

Fig. 2. Luftfotografi af kirken set fra sydvest. Odense Luftfoto 1955. KglBibl. – Aerial photograph of the church seen from the south west.

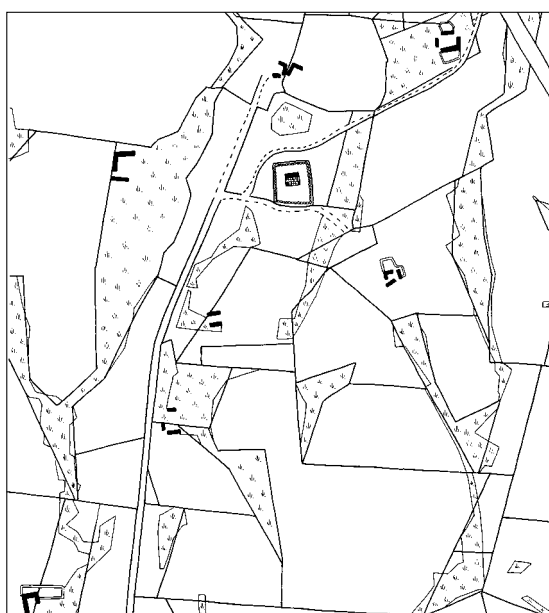

Fig. 3. Matrikelkort 1:10.000. Målt 1817 af A. K. Mandix. Tegnet af Freerk Oldenburger 2016. – Cadastral map.

Kirken ligger ensomt i det småbakkede og bølgende landskab, der øst for kirken gennemskæres af landevejen mellem Holstebro og Struer. Vestligst i sognet hæver landet sig i bakkekuden Sir Bavnehøj, der markerer overgangen til Navr Sogn.

Kirkegårdens hegn og indgange. Kirkegården hegnedes af græsdækkede jorddiger fra 1984. I forbindelse med opførelsen af et nyt graverhus dette år (jf. ndf.) blev syddiget flyttet mod syd og forsynet med stenkældt bagside. Mod vest og nord suppleres digerne langs indersiden af egetræer og bøgehæk. Kirkegårdens indgang i syd har en hvidmalet smedjernslåge fra 1988 ophængt i jernstolper (arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen, Ærøskøbing). †*Hegn.* Det nuværende dige mod syd erstattede et stensat †dige fra 1953 (jf. fig. 2), der afløste en afgrænsning af tjørnehæk og elmetræer. Tjørnehækken blev plantet 1890, hvor †'diget' blev udjævnet.¹⁰ Kirkegården var før i tiden omkranset af stendiger, hvis første, kendte

reparation blev foretaget 1673, hvor diget blev 'oplagt'.¹¹ Det var atter nedfaldent 1693, da det blev repareret med jord og sten og belagt med græstørv og igen 1703, hvor det betegnedes som 'meget øde'.⁹ †*Indgange*. En østre stette er nævnt 1654 og en vestre 1692. 1673 blev stetterne repareret.¹² Indgangene var forfaldne 1707, hvor tre spær på de to stetter blev repareret.⁹ 1862 var der to murede stetter med trælåger.¹³ Indgangen i syd bestod indtil 1988 af en jernlåge og -stolper, der afløste murede piller fra o. 1953 (jf. fig. 2).

†*Kirkeriste*. 1654 blev tremmer og fodstykker i kirkeristen i den østre †indgang fornyet.¹¹

†*Drejekors*. Indgangene var 1707 forsynet med drejekors, der d.å. blev repareret.⁹

Kirkegården var 1791 dækket af græs, der måtte slås af den mand, der tillige fejede kirken tre gange om året.¹⁴ 1906 blev det 'kulegravede' stykke af kirkegården 'omgravet' og beplantet med en række eg og en række elm. 1965 blev foretaget en ikke nærmere beskrevet regulering af kirkegården.¹³

Bygninger på kirkegården. Det hvidmalede *gravverhus* i kirkegårdens sydvesthjørne er opført af røde teglsten og dækkes af sadeltag belagt med røde vingetegl (arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen, Ærøskøbing). Bygningen er opført 1984 i forbindelse med en mindre udvidelse af kirkegården (jf. ovf.) og indeholder tillige et *ligkapel*. †*Bygninger på kirkegården*. O. 1955 opførtes et nyt †*redskabshus* i kirkegårdens sydvesthjørne. Den beskedne bygning, der havde gavle i nord og syd og adgang direkte fra vejen, var grundmuret og teglhængt (jf. fig. 2).¹⁵ Huset supplerede et ældre †redskabshus, der 1936 var faldefærdigt, og som formentlig var identisk med den bygning i kirkegårdens nordvestre hjørne, der omtales 1983.¹³ En †*klokestabel* er nævnt første gang 1672, hvor den blev nedtaget, idet bygningen året efter blev genopbygget med supplerende tømmer indkøbt til formålet.¹¹ Klokestabelen, hvis eksakte placering på kirkegården ikke kendes, blev nedrevet 1709, hvorefter klokken blev ophængt i en klokkekam over skibets vestgavl (jf. s. 2451).

Fig. 4. Ydre set fra sydvest. Foto Anders C. Christensen 2013. – *Exterior seen from the south west.*

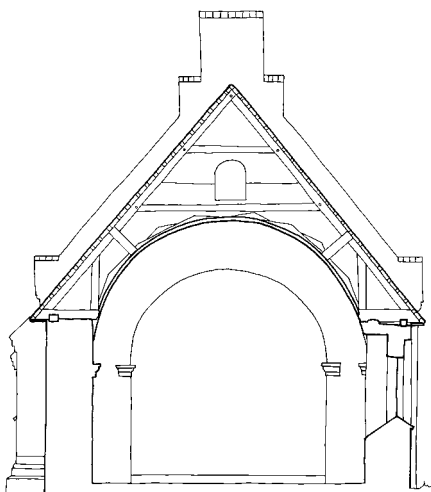

Fig. 5. Tværnsnit gennem skibet set mod øst. 1:150. Målt af Rasmus Christensen og Anders C. Christensen, tegnet af sidstnævnte 2016. – *Cross-section through nave looking east.*

BYGNING

Kirken består i sin kerne af et gotisk langhus, der formentlig er bygget o. 1435–45. Bygningen blev 1888 kraftigt ombygget og udvidet med et kor. Våbenhuset er opført 1953, hvor det afløste et $\ddot{t}$ våbenhus fra 1869. Kirken er orienteret solret.

Dateringen af det gotiske langhus betyder, at bygningen formentlig har haft en romansk $\ddot{t}$ for-gænger(?), hvoraf der ikke kan påvises spor i den stående bygning. Den $\ddot{t}$ kirke er dog anført i Ribe Oldemoder o. 1350 (s. 2447), ligesom den groft tilhugne $\ddot{t}$ døbefont af granit antagelig stammede fra romansk tid (s. 2464).

Den stående kirke er resultatet af en gennemgribende ombygning 1888 (jf. s. 2453), da den middelalderlige bygning fik tilføjet et smallere kor. Udvendig har bygningens plan derved fået et mere traditionelt romansk præg med et lavere og smallere, kvadratisk og østvendt kor i tilknytning til det rektangulære skib. I modsætning hertil blev kirkens oprindelige langhusform bibeholdt i det indre, idet korets flankemure, der kun er halvt så tykke som skibets, omtrent flugter med skibets bagmure. Kor og skib adskilles ved en *triumfmur*, og ud for denne, på bygningens nordside, blev tilføjet et mindre ($\ddot{t}$)fyrsum.¹⁶

Koret er opført af røde teglsten i normalformat lagt i krydsskifte og hviler på en høj, gråmalet og retkantet cementsokkel, der skyder sig ud fra murene såvel som fra hjørnelisenerne. Herover rejser murene (gennemgribende renoverede og ommurede 1989, jf. s. 2455) sig over en tre skifter høj, supplerende sokkel, der afsluttes med kvartstaf. Flankemurene krones af en dobbelt falsgesims, gavlen med en høj, spidsbuet blænding, hvorover en cirkelblænding med korsmotiv. Skibets vestgavl fik ved samme lejlighed en tilsvarende blænding, dog med ældre forlæg (jf. s. 2453), der under buestikket er suppleret med tre trappestikafdækkede småblændinger. Kirkens gavle fik glatte kamme mellem fod- og tredelte toptinder med bryn og ensidigt fald; kammene blev opmuret med strømskifter, der fra starten stod i blank mur, hvilket dannede kontrast til de hvidkalkede facader. Også blændingernes buestik, tindernes bryn og vinduernes karme og overdækning var

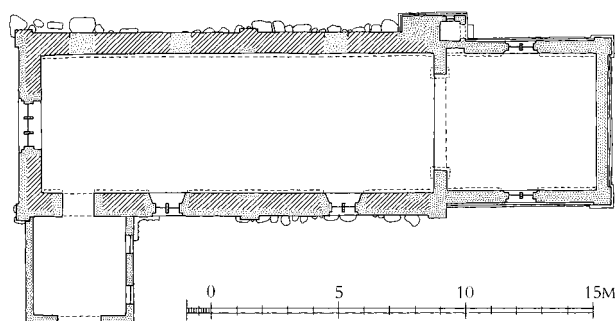

Fig. 6. Plan. 1:300. Målt af A. Havsteen-Mikkelsen 1984, suppleret og tegnet af Anders C. Christensen 2016. – *Plan.*

ukalkede (jf. fig. 11-12). De oprindelige strømskifter er nu kun bevaret over vestgavlens nordkam. Over vestgavlens blev endvidere opført en sadeltagsdækket *klokketam*, og arbejdet omfattede tillige en fuldstændig ommuring af skibets sydfacade.

Som led i ombygningen blev kirken forsynet med nye *vinduer*, der er udformet som koblete, rundbuede åbninger i et spærstikformet spejl, vestgavlens dog trekoblet i en svagt spidset bue. Nordsidens vinduer blev som følge af tøndehvælvets opførelse sløjfet (jf. ndf.).

I det *indre* blev kirkens flade loft erstattet af et træbygget og pudset tøndehvælv, der i hele kirkens længde udspringer fra et tre skifter højt kragbånd, hvoraf det midterste led er en kvartstaf, de øvrige retkantede. Den rundbuede *kor* har kragbånd svarende til tøndehvælvets.

Grundplanen til det *gotiske langhus*, der af F. Uldall karakteriseredes som 'uden al arkitektur',¹⁷ er kendt ved en skitseret opmåling udarbejdet af J. B. Løffler 1879 (fig. 7).¹⁸ Allerede o. 1862 blev bygningens udvendige mål anført i *Synsprot.*, hvilket suppleres af F. Uldalls registrering af de indvendige mål 1880.¹⁷ Yderligere oplysninger blev nedfældet i forbindelse med kirkens brandforsikring 1888.¹³

Af disse optegnelser fremgår, at kirken var et rektangulært langhus af beskeden størrelse bestående af jævnbreddet kor og skib, hvis samlede længde på ca. 16,2 m omtrent svarede til udstrækningen på det nuværende skib (fig. 6-8). De to bygningsafsnit var adskilt af en *†triumfmur*, der var placeret ud for facadernes lisener (jf. ndf.).

Materiale og teknik. Bygningen, hvoraf nordmuren samt de skalmurede vest- og sydmure (og tagværkerne, jf. s. 2456) endnu er bevaret, er opført af røde teglsten i munkestensformat¹⁹ lagt i irregulært munkeskifte og rejst på et fundament af kampesten uden særskilt sokkel (jf. fig. 10). Omfattende ommuringer har dog medført, at kun nordsidens murværk som nævnt endnu er intakt. Bygningen blev opført med *hjørnelisener*, og tilsvarende var på flankemurene *lisener* ved overgangen mellem (†)kor og skib. Af disse, der springer en halv sten frem for muren, er kun nordmurens helt bevaret, den nordvestre delvist bevaret.

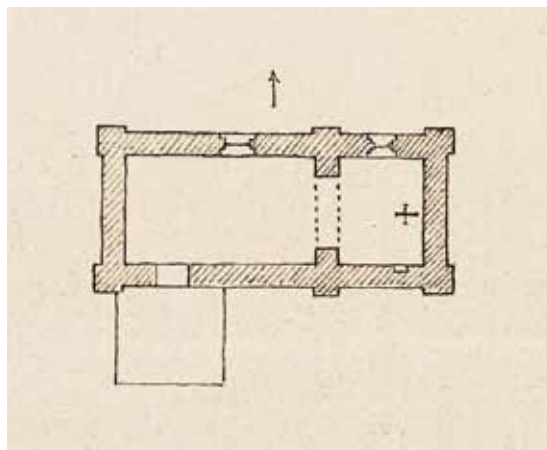

Fig. 7. Planskitse. Ikke målfast. Tegnet af J. B. Løffler 1879. – *Plan sketch.*

Døre og vinduer. Af kirkens to oprindelige døre vestligst i skibets nord- og sydmur er den søndre endnu i brug, om end forandret 1888, hvor den fik sin nuværende, svagt tilspidsede form. Før ombygningen var den retkantet.¹⁷ †Nord-døren, der på et ukendt tidspunkt blev blændet med tegl i munkestensformat, senere i det øvre suppleret med teglsten i mindre størrelser, havde ukendt form i formentlig spidsbuet spejl, hvoraf kun enkelte af stikkets sten er bevaret (jf. fig. 10). Den oprindelige døråbnings øvre del var givetvis identisk med ét af de tre nordvinduer nævnt o. 1862 i *Synsprot.*, hvis spidsbuede stik af gule teglsten i normalformat endnu er bevaret (jf. fig. 10). Ingen af kirkens oprindelige vinduer er i brug, men i den østlige del af skibets nordmur, dvs. (†)koret, ses en spidsbuet og tilmuret åbning, der af Løffler er gengivet med dobbelt fals (fig. 7). Vinduet, der måler ca. 130×85 cm med bund

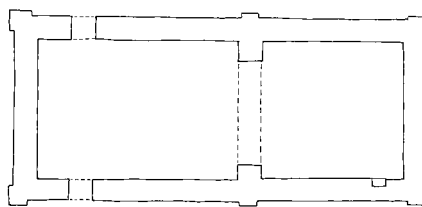

Fig. 8. Rekonstruktion af kirkens grundplan. 1:300. Tegnet af Anders C. Christensen 2016. – *Reconstruction of ground plan of church.*

Fig. 9. Skibets nordmur set fra nordøst (s. 2451). Foto Anders C. Christensen 2015. – North wall of nave seen from the north east.

omtrent 186 cm over fundamentet, blev 1888 blændet som følge af indsættelsen af tøndehvælv (jf. ndf.). Et formentlig sekundært eller ombygget, fladbuet *†vindue* i skibets nordmur blev ligeledes registreret af Løffler.

Indre. Kirkens indre var oprindelig dækket af fladt *†loft*, hvis reparation er nævnt første gang 1685–86.⁹ Koret var adskilt fra skibet ved en forholdsvis bred og spidsbuet *†korbu*,²⁰ og i korets sydmur var en *†gemmeniche* (jf. fig. 7).

Arkitektoniske forudsætninger og datering. Byggematerialet og kirkens arkitektur, herunder langhusplanen og facadens lisener, adskiller sig markant fra områdets andre landsbykirker, der næsten udelukkende er romanske og opført af granitkvadre. Den i forhold til de øvrige kirker afvigende form i Sir må først og fremmest skyldes den senere datering, der i kraft af de dendrokronologiske prøver formentlig må henlægges til o. 1435–45. De faginddelende lisener medfører endvidere, at ganske få paralleller kan drages frem, herunder Hodde Kirke, der forsøgsvis er dateret til o. 1300 (DK

Ribe 1469). Sir Kirke skal nok snarere ses i relation til en række senmiddelalderlige købstadskirker med lisener, f.eks. Thisted Kirke og Nykøbing Mors *†Kirke* (DK Tisted 32, 66).²¹

Eftermiddelalderlige tilføjelser og ændringer. *Våbenhus.* Ud for syddøren blev 1953 opført et våbenhus (arkitekt K. Hansen-Møller, Holstebro). Den teglsatte og hvidkalkede bygning har adgang gennem en bred, rektantet dør i syd, hvorover i trekantgavlen er et cirkulært vindue med sprosser af form som en Davidsstjerne, formentlig genanvendt fra det forrige *†våbenhus* (jf. ndf.). Skiftegangen er dækket af pudslag og kan ikke ses. To mindre vinduer i østmuren belyser rummets indre, der dækkes af fladt loft. Bygningen afløste et ældre *†våbenhus* på samme sted opført 1869 (jf. fig. 7).¹³ Dette var lavere, belystes gennem et vestvindue og dele af tilbygningen blev muligvis genanvendt i det nuværende våbenhus. 1888 blev gavlen forsynet med kamme svarende til kor og

Fig. 10. Kirkens nordmur afrenset (s. 2451) set fra nordvest. I forgrunden sognepræst Niels Henrik Arendt, senere biskop i Haderslev. Foto i Holstebro Museum o. 1980. – North wall of church cleaned seen from the north west.

skib, og en ny, svagt spidsbuet dør i et spidsbuet spejl indsat. 1791 var der intet våbenhus.¹⁴

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelser. 1679 betales en murermeister for reparationer af alle kirkens udvendige mure samt to støttepiller.¹¹ I årene efter 1700 var både kirken og dens omgivelser (jf. s. 2458) meget forfaldne. 1700 blev dele af kirkens sydside og gavle skalmuret, idet den østre gavl tillige blev forstærket med murankre; på nordsiden var 'grunden under vinduet' sunket, hvilket blev udbedret.⁹ Til arbejdet blev ud over 13 tdr. kalk fra Daubjerg bl.a. anvendt 300 Hamborgsten og 14 skålpund 'brunrødt' (jf. s. 2456).²²

I de følgende år blev bly og tømmer repareret (1701) og loftet udbedret (1704), idet brædderne flere steder havde manglet i adskillige år. Endelig, 1709, blev klokken ophængt i vestgavlen og skærmet af et udhæng, mens murværket blev eftergået og kalket.²³

En *istandsættelse 1766* er ikke nærmere beskrevet, men omfattede for bygningens vedkommende en 'fuldkommen' og 'betydelig reparation', der også i de følgende år gav anledning til positiv omtale.²⁴

En *istandsættelse 1781(?)* var antydnet af $\dagger$ murankre på vestgavlen som anført af Løffler; her blev endvidere fremhævet, at kirkens syd-, øst- og nordmur var ombyggede, vel skalmurede med 'små' (tegl)sten, og at vestgavlen havde en 'smagløs blanding'.¹⁸ En omtale af istandsættelsen fremgår dog ikke i de bevarede kilder. Ved 1700-tallets slutning bekræftes en istandsættelse dog indirekte af de positive omtaler af kirkens vedligehold.²⁵

Kirken blev som allerede beskrevet gennemgribende ændret med *ombygningen 1888*, hvis forudsætning samme år er beskrevet i *Liber Daticus* og *Synsprot*.²⁶ Her anførtes, at man 'gennem loftet kunne se Guds frie himmel, men også få så me-

Fig. 11. Ydre set fra sydøst. Foto O. P. Olesen 1932. – *Exterior seen from the south east.*

gen væde, at man blev helt våd', og desuden var 'altervæggen helt grøn'.¹⁰ Optakten til hele byggesagen er derudover fyldigt omtalt i en række sagsakter fra Kultusministeriet.²⁷ Heraf fremgår, at C. F. Balslev, biskop i Ribe Stift, allerede 1887 havde ytret, at kirken var af 'så ringe en beskaffenhed, at det ville være retteligst at bygge en helt ny kirke', idet en eventuel udvidelse af bygningen, som kirkesynet havde nævnt som tiltrængt, ikke syntes godtgjort. I øvrigt understregedes det, at kirkeejerne i lang tid havde forsømt deres pligt med hensyn til de nødvendige istandsættelser.²⁸ I forbindelse med arbejdet udførtes tre tegninger, der viste kirken såvel i dens oprindelige som i dens fremtidige skikkelse, for den førstnævntes vedkommende og formentlig også for de øvrige, udarbejdet af arkitekt Conrad Weber, Aalborg, sammen med en tilhørende erklæring. Hverken tegningerne eller Webers redegørelse kendes dog.²⁹ Imidlertid påbegyndtes byggeriet før en officiel godkendelse fra ministeriet forelå, og da det i juli 1888 syntes omtrent fuldført, måtte man

derfor på højeste sted affinde sig med resultatet, der dog 'hvad det ydre angår, (var) udført med så ringe sans for kirkebygningens stil', at tegningerne forinden ville være blevet afvist, hvis de havde været forelagt ministeriet(!). For at råde bod på disharmonien foreslog man derfor at overhvidte både koret og de led og 'ørneringer', der var på den øvrige del af bygningen; alt dette var opført i røde mursten. Denne nødløsning fik i øvrigt J. D. Herholdts bifald i dennes status som kongelig bygningsinspektør. Planerne omfattede oprindelig en forhøjelse af kirkens mure med 1 m samt en vestforlængelse på mindst 7,5 m. Hertil kom indsættelse af et stort vestvindue, opførelse af et lille klokketårn på vestgavlen samt etableringen af en ny flisebelægning og opsætning af en kakkelovn i en dertil indrettet niche, der ikke var synlig inde fra kirken. Resultatet skulle efter provstens optimistiske skøn forvandle den tidligere 'lille, mørke og uhyggelige kirke', som nu ville fremtræde 'lys, rummelig og hyggelig'. Imidlertid ændredes projektet året efter, idet man

alene gennemførte en 7,5 m lang østforlængelse i form af et særskilt kor.

Kirkens *istandsættelse 1953* omfattede for bygningens vedkommende nye gulve (jf. ndf.), hvidtning og 'maling' af kirken, nyt våbenhus og kirkegårdsdige (s. 2448, 2458).

Ved en supplerende *istandsættelse 1957* blev en kalkmalet $\dagger$ dekoration (s. 2457) på korets østvæg overhvidtet sammen med korbuens røde teglsten.

1980 blev bygningens facader sandblæst og kalket, idet et lag plasticmaling (fra 1953(?), jf. ovf.) ønskedes bortrenset (jf. også fig. 10).

Kirkens *istandsættelse 1981* (arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen, Ærøskøbing) omfattede udbedringer af gulve, ud- og indvendig kalkning, nyt loft i våbenhuset samt fugning af korets murværk.

Ved *istandsættelsen 1989* (arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen, Ærøskøbing) blev fortrinsvis koret renoveret, idet der var konstateret omfattende fugtskader i det indre. Som følge heraf blev de ydre mure inkl. lisener og kamme fornyet og det oprindelige skifertag erstattet med bly. Over skibet blev østre gavlkam ommuret, tagværket renoveret og blybeklædningen på nordsiden omlagt. I

det indre blev korbuen renoveret og vinduerne fornyet. Endelig blev i det tidligere præsteværelse og redskabsrum på korets nordside installeret et affugtningsanlæg.

Gulve. Gulvene i skib og kor er fra kirkens ombygning 1888 og består af mønsterlagte cementfliser i farverne sort, hvid, rødbrun og okker. I våbenhuset er mønsterlagte, gule teglsten i normalformat samt mindre røde, kvadratiske fliser. I en periode var korgulvet helt dækket af kokostæpper, skibets gulv af en løber, alt fjernet ved kirkens istandsættelse 1981. Under stolene er bræddegulv fra 1953, der op til førnævnte istandsættelse var ferniseret, men nu er afrenset. $\dagger$ *Gulve.* 1791 var gangen belagt med mursten, det øvrige gulv med stenpikning.¹⁴ O. 1862 var gulvet af brændte sten.¹³ $\dagger$ Våbenhusets gulv blev 1941 fornyet med gule, håndstrøgne teglsten, der afløste et betongulv fra 1888.¹³

Vinduer. Alle kirkens vinduesåbninger er fra 1888 og har jernrammer med rudestillede sprosser. $\dagger$ *Vinduer.* 1860-61 ønskedes to fag vinduer på kirkens sydside (kor og skib?) udvidet, således at korets vindue skulle være 76 tommer højt

Fig. 12. Kirkens ydre, set fra sydvest. Efter ældre fotografi i kirkens eje. – Exterior seen from the south west.

Fig. 13. Detalje af skibets tagværk (s. 2456). Foto Anders C. Christensen 2015. – *Detail of roofing of nave.*

og 33 bredt; desuden ønskedes det anbragt 'midt i buen'.³⁰ Året efter havde kirken if. *Synsprot.* i nordsiden tre vinduer af forskellig størrelse, i sydsiden to à 46×32 tommer.

Tagværker. Skibet har bevaret det oprindelige egetagværk, der tæller 15 spærfag med to hanebånd og korte stivere; spærfødderne hviler på hver side i en enkelt murrem (jf. fig. 5). På de østligste otte fag er hanebåndene påbladet spærenes østside. Her er en sporadisk nummerering i form af romertal endnu synlig, startende fra vest. På de vestligste syv fag er hanebåndene påbladet spærenes vestsider; disse har en mod vest stigende nummerering bestående af øksehugne streger på fagenes vestsider. Tagværket blev renoveret senest 1989, hvor fugtangrebne partier af nordsidens spærender og -fødder blev udbedret og forstærket med jernbøjler (jf. s. 2455).

Korets tagværk, der er opsat med bygningens opførelse 1888 er af fyrretræ og består af syv spærfag med et hanebånd.

Over våbenhuset er der fem spærfag af fyr med et lag hanebånd.

Dendrokronologiske undersøgelser. Fra skibets tagværk er 2015 udtaget 11 boreprøver, hvoraf ni er dateret. Fældningstidspunktet for syv af disse

prøver kan tidsfæstes til o. 1435–45, mens de resterende to, der må formodes at være genanvendt tømmer, er fældet o. 1420–30.³¹

Tagbeklædning. Kor og skib er beklædt med bly, mens våbenhuset er tegltækket. For korets vedkommende er blypladerne fra kirkens renovering 1989 (s. 2455), jf. indskrift på sydsiden »Stoffregen, Struer 1989«. Skibets blyplader på sydsiden er senest udskiftet 1970, jf. indskrift lydende »J. Stoffregen, blystøber, Struer 1970«, nordsidens 1989. Omlægningen 1970 var nødvendig bl.a. som følge af flere afblæste plader i vestenden. †*Tagbeklædning.* Kirken var før udvidelsen belagt med bly, hvis ældst kendte reparation blev udført 1664; herefter er flere udbedringer nævnt.¹¹ Særligt o. 1700 foretoges adskillige reparationer, f.eks. 1706–08, hvor hhv. 14 og 16 opgange bly lå løst på tagets nordside, og hvor blybrædderne var rådne og hullede.²² Koret var fra opførelsen 1888 og indtil 1989 belagt med skifer. Ved tagværkets seneste renovering 1989 kunne det konstateres, at brædder fra kirkens flade †loft fra før 1888 var genanvendt som underlag for skibets blytag.

Farveholdning. Kirken er hvidkalket ude og inde, dog er korets sokkel og skibets indvendige træpaneler malet i en lys, grå farve. Efterretninger om

kalkning af de udvendige mure findes i kirkens ældst bevarede regnskaber fra 1654, indvendig fra 1679.¹¹ Kirkerummets farveholdning stammer fra restaureringen 1981. †*Farveholdning*. 1654 blev muren bag altertavlen overstrøget med 'sværte',¹¹ og 1709 blev indkøbt samme til 'kordøren' (d.e. triumfinuren) og til korets østvæg.⁹ Kirken har formentlig i perioder været rødkalket udvendig, idet der 1700 indkøbtes 14 skålpund 'brunrødt'.²²

Opvarmning. Kirken opvarmes af en *kalorifer*, der blev installeret i kirken 1962.¹⁵ Anlægget består af rørovn under stolene samt indblæsning af varmluft vestligst i skibet. Det afløste en †*kalorifer* fra 1953 i skibets nordøstlige hjørne. Kirkens †*kakkelovn* ønskedes 1910 istandsat, men var 1919 i stykker og måtte erstattes.¹³

En †skorsten, vel fra 1888, i skibets midterste kamtak mod øst blev ikke genetableret ved kirkens istandsættelse 1989 (jf. s. 2455).

Omkring kirken er en *brølægning* bestående af mindre marksten, hvis anlæggelsestidspunkt er ukendt; den ønskedes 1906 repareret.¹³

†KALKMALERIER

1) O. 1700(?). På kirkens oprindelige østvæg var før udvidelsen et 'påmalet rødt gardin', der forsvandt med udbygningen 1888.¹⁰ 2) (Fig.31). På korets østvæg blev ved opførelsen 1888 udført en udsmykning i form af en spidsbuet arkaderække. De tre buer, hvori var indskrevet supplerende kløverbladsbuer med nedhængende vinløv hvilede på fire pudsede søjler. Den midterste og højeste bue, hvorunder †alteret var placeret, skar en ovenfor liggende zigzagbort og stod i forbindelse med et udsmykket felt øverst på væggen. Imellem søjlerne var malede draperier. 3) O. 1920. Ovennævnte bemaling blev siden erstattet af en kløverbladsbuet arkaderække, hvorover væggen var udsmykket med tætslynget rankeværk af akantus og drueklaser; centreret over †alteret var et pudset Jesumonogram, der endnu er bevaret om end uden bemaling (jf. fig. 15).³² På triumfbuen var endvidere malet skriftsted, anført med versaler (Luk 2,14). Malerierne blev 1957 kalket over.

Fig. 14. Kirken i landskabet set fra sydøst. Foto Anders C. Christensen 2016. – *The church in the landscape, seen from the south east.*

Fig. 15. Kirkens indre, set efter den ændrede bemaling af korets østvæg o. 1919 (s. 2457). Ældre fotografi i NM. – Interior after rebuilding of chancel in 1888.

INVENTAR

Oversigt. Kirkens ældste inventargenstand er muligvis (dele af) granitdøbefonten, der dog ikke er identisk med den oprindelige romanske Γ font. Herudover daterer alterstagerne sig til 1500-tallets midte, om end de først foræredes til kirken i 1677 af sognepræstens hustru, Mette Olufsdatter. Prædikestolen hidrører fra o. 1650 og viser en forenklet udgave af 'Vandfuldmesteren', Kristen Spends formrepertoire. Fra 1700-tallets begyndelse stammer dåbsfadet, skænket 1706, af en datter af ovennævnte, Anna Margrethe Cathrine Svendsdatter Soderup, og antagelig alterkalkens fod og skaft, der dog fik tilføjet et nyt bæger o. 1822. Endelig er klokken, der omstøbtes 1758 af en ældre, forsynet med Viborgstøberen, Caspar Königs mærker.

Fra kirkens store renovering i forbindelse med korudvidelsen i 1888 er endnu bevaret de enkle stolestader. Til det mindre altertilbehør fra dette århundrede hører oblatæskan (o. 1862) samt alterkrucifiks og alterkande (begge 1894). Ud over lysekronerne fra o. 1929 bærer kirkerummet først og fremmest præg af nyere

ændringer fra tiden efter 1950. I forbindelse med restaureringen 1953-57 etableredes et nyt alterparti med alterbord og alterudsmykning i form af en mosaik, udført af Johan Thomas og Roland Skovgaard, mens altersranken renoveredes. Hertil føjedes en syvstages, tegnet af arkitekten Rolf Graae og en præstestol af Kaare Klint (begge 1957). Et særligt præg fik rummet 1981 ved Sven Havsteen-Mikkelsens nyudsmykning af prædikestolen. Til de seneste nyanskaffelser hører en disk (1986), et orgel og et kirkeskib (begge 1989) samt lampetter, tegnet af Alan Havsteen-Mikkelsen (1990) og en dåbskande (1994).

Farvesætning og istandsættelser. Kirkens inventar fremtræder farvemæssigt i den udformning, der fastlagdes 1981 i forbindelse med prædikestolens nyudsmykning ved Sven Havsteen-Mikkelsen. Denne medvirkede også, da farven til det øvrige inventar skulle afsættes.

Kirkens regnskaber er først bevaret fra 1654, således at ældre inventaranskaffelser før den tid ikke kan dokumenteres.¹² 1700 blev alterklædet og messeskjorten udskiftet efter et tyveri d.å.⁹ Løbende kirkesyn i de første årtier af 1700-tallet fastslog ud over diverse mangler på selve bygningen, at stolene overalt var for-

Fig. 16. Indre mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Interior looking east.*

faldne, ligesom klokkeophænget i høj grad trængte til reparation, da det var forbundet med største fare, når der ringedes med klokkerne. Også altertavlens staffering behøvede istandsættelse.²² 1766 var arbejdet med kirkens indre, der skulle forbedres og prydes, i fuld gang,²⁴ og 1768 omtaltes både altertavlen og prædikestolen som nymalede.⁴ Lovordene over kirkens gode, forsvarlige og velvedligeholdte stand var siden et tilbagevendende tema, om end kun frem til begyndelsen af 1800-tallet.³³ Siden forfaldt kirken støt, og 1888 gennemførtes en radikal ombygning af koret. Som optakt til renoveringen blev både bygningens og inventarets brøstfældige tilstand udmalet i mange detaljer (s. 2453). Bl.a. var alteret og altertavlen så rådne, »at man med Fingrene let kunne pille Træværket i Stykker«.¹⁰ I forbindelse med korudvidelsen udførtes et ændret *†*alterparti. Tre nu forsvundne *†*tegninger, formentlig alle udarbejdet af Conrad Weber, Aalborg (jf. s. 2454), opsummerede 1888 kirkens ældre tilstand og de planlagte fornyelser, ikke mindst hvad inventaret angik. I forlængelse af kirkebygningens restaurering 1957 (s. 2455) fornyedes som nævnt alterpartiet og formentlig samtidig hermed altersranken.

Alterbord (jf. fig. 17), 1957, af gule mursten. To piller, placeret vinkelret på østvæggen, bærer en alterbordsplade af eg. Opbygningen blev etableret i forbindelse med alterpartiets fornyelse og sammenføjedes med dette. 90 cm højt, 213×79,5 cm, 88 cm fra østmuren. Et forslag om at lukke bordforsiden mod kirkerummet eller helt at udskifte bordet er nævnt 2006.³⁴

†Alterborde. 1) 1876 foresloges bordet (antagelig et yngre af træ) fremrykket af hensyn til præstens placering bagved.¹³ Det er dog uvist, om ændringen gennemførtes. Bordet omtaltes o. 1888 som helt råddent.¹⁰ 2) 1888, antagelig en rammekonstruktion af træ med panelbeklædning. I forbindelse med korudvidelsen (s. 2450) blev bordet helt fornyet. At dømme efter fig. 15 og 18 var forsiden smykket med tre pilasterindrammede fyldingsfelter, dekoreret med spidsovale medaljoner, hvori kors, svarende til døbefontens

korsudsmykning (s. 2464). Af mørkt egetræ med guldstaffering. Fjernet o. 1957, da det 'ingen historisk eller arkitektonisk interesse' havde.³⁵

†*Alterklæder*. 1655 ejede kirken et lærredsalterklæde.¹¹ 1700 forbedredes alterklæderne med nye, da de gamle var blevet stjålet.⁹ 1768 dækkedes bordet af et grønt klæde med dug over.⁴ O. 1862 er omtalt et alterforhæng af klæde, vel af rødt fløjl, med guld kors.¹³ 1997 planlagdes anskaffelse af et nyt alterklæde.¹³

Altartavle (fig. 17), 1957, signeret og dateret i nedre højre hjørne af Johan Thomas og Roland Skovgaard: »JTS/ RS/1957«; udført med bidrag

fra en privat, anonym giver i sognet.¹⁰ Mosaik, 104×178 cm. Udsmykningen, der er indsat i en enkel ramme af gule mursten og placeret foran en bagvæg af samme materiale, viser *Den gode Hyrde*. Kristus sidder midt i et landskab med palmetræer, omgivet af en vædder, får og lam hvoraf ét dier sin mor og to andre roligt hviler i græsset. Yderst til venstre er placeret en mælkebøtte, mens en kilde eller et vandhul ses til højre. Kristus, der er vist med korsglorie om hovedet, har gyldent hår og skæg og er iklædt en blå kjortel med konturstriber i rødt, brunt og hvidt. Med venstre hånd støtter han den diagonalt placerede

Fig. 17. Alterparti med mosaik, udført 1957 af Johan Thomas og Roland Skovgaard (s. 2459). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Altar section with mosaic, 1957 by Johan Thomas and Roland Skovgaard.*

hyrdestav, der bevidst peger mod kilden ved hyrdens fod.¹⁰

Fremstillingen, der udførtes i et samarbejde mellem far og søn, er lettere stileret. En beslægtet udgave af motivet er 1964 udført i fresko som tympanonudsmykning i Nykøbing Mors Kirke. Som det fremgår af kilderne vedr. alterpartiets fornyelse, var oprindelig planlagt en bevaring af den ældre tavle, idet figurmalerierne skulle fornyes med en fremstilling af Kristi genkomst i storfeltet samt De fem kloge og De fem uforstandige jomfruer i sidefelterne;¹⁰ endvidere påtænkte en indramning af alterbilledet i røde eller lyserøde sten. 2006 foresloges rammen hvidkalket eller bemalet i 'brækket hvid'.³⁴

†*Altertavler.* 1) Om udformningen og dateringen af kirkens ældre tavle, der kan være anskaffet samtidig med prædikestolen, dvs. i 1600-tallets første halvdel, er ingen sikre efterretninger. 1708 betegnedes malingen på altertavlen som 'slet nedfalden' og derfor reparationstrængende.²² 'Alterets arbejde' karakteriseredes 1768 som ordinært, om end stafferingen på daværende tidspunkt var fornyet.⁴ 1876 betegnedes altertavlen som rådnet og tillige uskøn. Derfor foresloges den fornyet i sin helhed og forsynet med et par altermalerier. Desuden nævntes, at tavlen og det tilhørende alterbord skulle rykkes frem foran østvæggen, således at præsten fik mere plads (jf. ovf.).¹³ 2) 1877, med altermaleri af Johannes N. Skov, Viborg (*Løffler 1879*);³⁶ tavlens motiv var *Korsfæstelsen*. Om indramningen vides intet nærmere. 3) (Fig. 18), 1888.¹³ Udformet som en parafrase over et gyldent alter, omfattende et retabel ved bordets bagkant, hvorover rejste sig en arkitektonisk udformet og korskronet 'himmelbue' som en hentydning til Det Himmelske Jerusalem. I det kuppelprydede midtparti var en rundbuet niche, hvori var indsat en †*Kristusfigur*, efter tavlens nedtagning 1959 midlertidig placeret ved prædikestolen.³⁷ På retablet var med hvide eller gyldne majuskellignende versaler angivet: »Fred være med Eder« (Joh. 20,21). Tilsyneladende af mørkt (ferniseret(?)) træ med detaljer i guldbronzeret.

Altersølv (fig. 19), omfattende ældre kalk og moderne disk, 1986. *Kalken*, antagelig med ældre fod og skaft fra 1700-tallets første halvdel, og

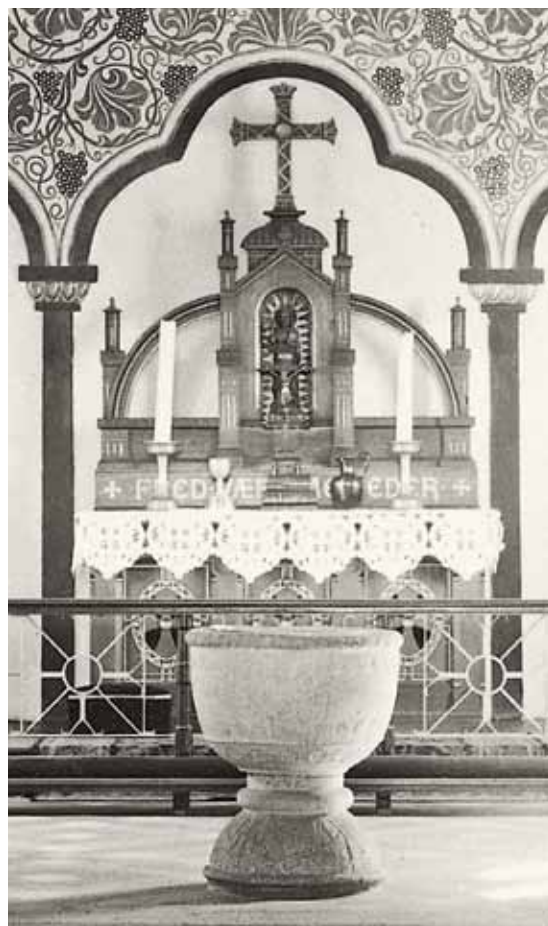

Fig. 18. †Alterretabel, 1888 (s. 2461). Udsnit af ældre fotografi i NM (jf. fig. 15). – †*Altar retable, 1888* (cf. fig. 15).

ynge bæger, måske fra 1822, 16,3 cm høj. Den enkle sekstungede fod stiger pyramidalsk op mod et sekssidet skaftled. Flad knop med buetunger og enkelt, glat bæger med sekundær hældetud. På den vandrette standkant anes to meget utydelige stempler, begge i fligede skjolde, muligvis »R« og et halvt »F« eller »E«.³⁸ Under bunden er ejermærke, indgraveret i antikva; desuden trambulørstik, der også ses på bagsiden af den lodrette standkant. *Disk*, mærket under bund med ejernavn og 1986, der muligvis også betegner udførelsesåret. 13,2 cm i tværmål. Glat bortset fra cirkelkors på fanen. Under bund er det nævnte mærke, graveret i versaler, og mesterstemplet: »K.B«, måske for Knud Barslund, Holstebro (1975-); endelig mærke for sterlingsølv.

Fig. 19. Altersølv, omfattende alterkalk, antagelig fra 1700-tallets første halvdel med yngre bæger, måske fra 1822, samt disk, 1986 (s. 2461). Foto Arnold Mikkelsen 2015.
– *Altar plate, comprising chalice, probably from first half of 1700s with younger bowl, perhaps from 1822, and paten, 1986.*

†*Altersølv*. Kalken og disken er tidligst nævnt 1655 og atter 1683.¹² 1690 blev begge omgjort og forbedret.⁹ 1822 anskaffedes en ny kalk, måske blot refererende til en fornyelse af den nuværende kalks bæger, samt en †*disk*.³⁹ *Løffler* (1879) nævner, at kalken var uden navn og årstal samt 'helt uden interesse fra formens side'.

Oblatæske, o. 1862, af tin, 6 cm høj, 14 cm i tværmål. Indgraverede dobbeltlinjer på både æske og låg. Æsken er formentlig identisk med den, der er omtalt i *Synsprot.* på dette tidspunkt¹³ og ganske svarende til eksemplaret i Navr Kirke (s. 2424).

Sygesæt, fælles med Navr Kirke (s. 2424).

Alterkande, af tin, 28,5 cm høj, svarende til en i samtiden almindelig form med svungen hank og rosetprydet låg (jf. Navr Kirke, s. 2425). Vel identisk med den kande, der anskaffedes 1894.¹³

†*Alterkander*. 1) Af glas, tidligst nævnt o. 1862¹³ og endnu registreret 1909.⁶ 2) Af porcelæn (jf. fig. 15), nævnt 1892.¹³ †*Vinflaske*, omtalt 1909 ('en sølvflaske').⁶

Alterstager (fig. 20), 1677 skænket af præstefruen, Mette Olufsdatter, g.m. Svend Andersen Soderup,⁴⁰ som indgraveret på foden, men at døm-

me efter formen væsentlig ældre, måske fra o. 1550. Stagerne er 30 cm høje (fraregnet lysetorn). På den lave klokkeformede fod er dobbelte konturlinjer, der gentages på skaftet i tre afsæt, leddelt med skafringe og genfindes på lyseskålen, der følger fodens form. På oversiden af det vulstformede øvre fodled er giverindskrift med fordybede versaler, adskilt med prikker og rosetter: »M:H:S 1:6:7:7: Siir Kirche«; initialerne hentyder til »Mette Hr Svends«. Stagerne er anført i inventariet fra 1677.¹¹ †*Alterstager*, af træ, nævnt 1892 og 1909.⁴¹ Herudover er 1655 nævnt en †*lysefod* af træ, 'som lysene står i på alteret', et fodstykke til disse eller snarere en selvstændig stage, som anvendtes før tilkomsten af de nuværende stager.¹¹

Syvstage, 1957,⁴² af sølv, 7,5 cm høj og 70 cm lang, tegnet af arkitekt Rolf Graae. Stagen er dannet af dobbeltbuer, opsat på række; på krydsene er placeret lyseskåle. Stempler på det midterste bueslag for C. C. Hermann, sterlingsølv, nummering (J 58) samt »Denmark«.

†*Alterbøger*. Kirkens beholdning af bøger omfattede 1655 en alterbog, et graduale og en salmebog.¹¹ 1683 er alene registreret en gammel alterbog, der fornyedes 1688. 1684 var også be-

talt for en ny kirkebog. 1694 skænkede Søren 'Vundisborg' (Gundersborg(?)) og hustru en ny bibel, mens en ny salmebog anskaffedes 1696.⁹

Alterbordskrucifiks (fig. 21), 1894, skænket af menigheden if. indgraveret påskrift i antikva på bagsiden. Af støbejern, 62,5 cm højt, hvoraf Kristusfiguren måler 27 cm. Denne hænger tungt i armene med hovedet ludende mod højre skulder. Et folderigt lændeklæde er svøbt om hofte. Venstre fod ligger – ret usædvanligt – over den højre og er fæstnet med en nagle. Korset er udformet som et trekløverkors med bladværk i hjørnerne ved de krydsende korsarme. Den lodrette korsstav har foroven skriftseddel med Jesusmonogram i reliefversaler og er forneden indfattet i fliget akantusbladværk på et højt fodstykke eller en sokkel, der hviler på et trinvist opbygget podium. På soklens forside er et relief med kalk og oblat, indrammet af palmegrene, mens to stående bedefigurer (engle) markerer hjørnerne, begge iført fodlange klædninger og med armene krydset hen over brystet. Kristusfigur, skriftseddel og soklens udsmykning er guldbronzeret, mens de øvrige led står sortstofferet. I forbindelse med

Fig. 21. Alterkrucifiks, skænket af menigheden 1894 (s. 2463). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Altar crucifix, donated by the congregation in 1894.*

Fig. 20. Alterstager, skænket 1677, men formentlig fra o. 1550 (s. 2462). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Altar candlesticks, donated in 1677, but probably from c. 1550.*

hovedrestaureringen 1953–57 flyttet fra alterbordet (jf. fig. 18) til en lille hylde mellem prædikestolen og skibets østligste vindue;¹⁰ nu på konsol i korets nordvesthjørne.

†*Messehagler*. 1655 og atter 1683 registreredes en rød fløjlsmessehael med guldbesætning i form af et kors bagpå.¹² O. 1862 anbefalede anskaffelsen af en ny hael af rødt silkefløj, kantet med ægte guldgaler og forsynet med et kors af ægte guldbrokade,⁴³ vel identisk med den, der registreredes 1909 af rødt fløj med guldbesætning.⁶ †*Messeskjorte*. En gammel broderet messe-

særk er nævnt 1655. 1660 og atter 1683 købtes 14 alen lærred til en ny skjorte.¹²

Alterskranke, 1957, opstillet i et rektantet forløb, med håndliste af ubehandlet egetræ, genanvendt fra den ældre *†skranke*,¹⁰ samt enkle balustre af træ med midtring; knæfald med lysebrune læderhynder. Mørkerød staffering af balustre og skammel. *†Alterskranke(r)*, af smedjærn, tidligst nævnt o. 1862.¹³ Det kan være denne eller formentlig snarere en yngre afløser fra 1888, der ses på fig. 15. Denne skranke var rektantet og havde fem fag på langsiden, inddelt i kryds med lodrette, vandrette og diagonalstillede stave omkring cirkelfelt.

Alterskammel, vel samtidig med skranken, mørkerød staffering og lysbrun læderhynde. *†Alterskammel*, nævnt 1906.¹³

Døbefont (fig. 18, 22, 26), antagelig opsat 1888 i forbindelse med korets ændring, omfattende en tilsyneladende nyhugget kumme og en muligvis ældre (romansk(?)) fod, af finkornet rødgråt granit, sidstnævnte af en mere rødlig nuance. 73 cm høj, tværmål 63 cm. Den kuplede fod har over

Fig. 22. Døbefont, muligvis romansk, om end omhugget o. 1888 (s. 2464). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – Font, possibly Romanesque, but recarved c. 1888.

Fig. 23. Dåbsfad, skænket 1706 (s. 2465). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – Baptismal dish, donated in 1706.

en spinkel vulst en dekoration af elegant formede, fembladede og forneden spiraloprullede palmetter, indsat i spidsbuede rammer, hvorimellem forenkledede, spydlignende vækster. Motivet er karakteristisk for en gruppe østjyske fonte, tilhørende 'Horsenstypen' (Mackeprang, *Døbefonte* 257–62). Herover en kraftig vulst og indknebet skaffled før overgangen til den halvkugleformede kumme. Denne har nederst en dekoration af cirkelornamenter; herover er buetunger, der gentages umiddelbart under mundingsranden, som markeres med en tovsstav. På forsiden er et kors i mandorla, et motiv, der også fandtes på *†alterbordets* forsideside.

If. Løffler (*Løffler* 1879) og Uldall (*Uldall* 1880/1894) var den daværende font »et ualmindelig raat, af Kamp udhugget Stykke« eller »meget simpel og uden Prydelser«, hvilket bekræfter indtrykket af, at fonten, der heller ikke er registreret i Mackeprang, *Døbefonte*, er sekundært opsat og næppe oprindelig i sin nuværende udformning.⁴⁴ Det forekommer sandsynligt, at ændringen eller fornyelsen har fundet sted i forbindelse med korets ombygning i 1888 (jf. s. 2450), selvom dette ikke er kildemæssigt dokumenteret. Placeret i korets midtakse, umiddelbart øst for korbuen. *†Døbefont*, sandsynligvis romansk, af ganske simpel udformning, jf. ovf.

Dåbsfad (fig. 23), antagelig identisk med det 1706 skænkede messingbækken, foræret af Anna Margrethe Cathrine Svendsdatter Soderup, datter af kirkens ældre sognepræst, Svend Andersen Soderup, og gift med faderens efterfølger Christian Berntsen Wedel (Wellejus).⁹ Fanen på det helt enkle fad, der måler 47,2 cm i tværmål, er sekundært blevet øget.

Dåbskander. 1) 1955, udført af blikkenslagermester Frederik Bruun i Varde (jf. graveret indskrift i skriveskrift under bunden);¹⁰ skænket af anonym giver. 28 cm høj, oval standplade, kugleformet korpus med reliefkors og tilspidset hældetud. 2) (Fig. 24), 1994, 27,5 cm høj, enkel med lavt, let asymmetrisk korpus, høj slank hals og svungen hank. Under bunden er indgraveret med versaler: »Sir Kirke 1994«. †*Dåbskande*. 1862 anbefaledes anskaffelsen af en dåbskande.¹³ Om form og materiale af denne er dog intet oplyst.

†*Fontelåg*. Omtalt 1768 som 'et smukt dække',⁴ dog næppe identisk med et trælåg, nævnt o. 1862.¹³

Prædikestol (fig. 25), o. 1650 med malerier i arkadefelterne, udført af Sven Havsteen-Mikkelsen 1981.

Selve kurven udgør fire sider af en polygon. Storfagene er flankeret af fritstående og lavstammede toskanske søjler med markeret entasis, placeret foran paneler med dukatmønster. De fire storfag har rundbuede arkader, båret af kannelerede pilastre og prydet med dekorative profil- led, hvoraf det yderste udgøres af en kraftig, snoet bladkrans; i hjørnerne rosetter. De enkelte fremspring mellem de glatte profilled i frise og postament har henholdsvis kerubhoveder med bladkranse og stiliserede, abelignende løvehoveder. Drejede hængeskugler under fremspringene. Ottekantet bærestolpe. Moderne læsepult og overkant. Ligeledes moderne *opgang*, med balustre, svarende til altersranken, og enkel håndliste.

Stolens arkitektur er stafferet i rødbrunt, idet overkant, læsepult og opgang står i ubehandlet eg. 1981 indsattes i storfelterne fire oliemalerier, 34,5×13 cm, udført af Sven Havsteen-Mikkelsen; kunstnerens signatur: »SHM« står med mørkebrune versaler i sydfaget nærmest væggen. De tilhørende postament- og frise-felter er ensfarvede

Fig. 24. Dåbskande, 1994 (s. 2465). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Baptismal jug*.

og harmoniseret efter bundfarven i storfelterne. Fra nord mod syd ses følgende: 1) *Bønnen i Getsemane*, vist på stærk blå baggrund. 2) *Korsbæringen*, på en lysere turkisblå grund. Kristusfiguren er gengivet i en kontrastfarve i stærk rød. 3) *Korsfæstelsen*, udført på rød baggrund. 4) *Kristus i Emmaus*, på lysebrun baggrund. Frise- og fodfelter er okkergule. Udsmykningen er nært beslægtet med den lidt yngre (1986) udsmykning af prædikestolen i Navr (s. 2429).⁴⁵

Prædikestolens arkitektur følger nøje samtidige eksempler i Fjaltring (1642, s. 1659), Handbjerg (anden fjerdedel af 1600-tallet, s. 1978) og Sinding (Hammerum Hrd.); samtlige stole viser en forenklet udgave af det formrepertoire, der kendetegner arbejder af den såkaldte 'Valdfuldmasteren', dvs. Lemvigbilledskæreren Kristen Spend. Stolen blev 1768 betegnet som 'ordinær', om end den var nymalet.⁴ Tilsvarende omtalt som et 'meget tarveligt snitværksarbejde', der næppe var ældre end 1600-tallets anden halvdel (*Löffler* 1879). I forbindelse med korets forlængelse 1888 blev

Fig. 25. Prædikestol, o. 1650 med malerier af Sven Havsteen-Mikkelsen 1981 (s. 2465). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Pulpit, c. 1650 with paintings by Sven Havsteen-Mikkelsen, 1981.*

prædikestolen flyttet til skibets syøsthjørne ved den nyetablerede triumfvæg.¹³ 1903 anskaffedes en *†læsepult*.¹³ At dømme efter et ældre fotografi (fig. 15) stod den på daværende tidspunkt i mørkt ferniseret træ uden figur- eller tekstudsmykning. 1957 blev kurvens (†)håndliste betrukket med

kalveskind, svarende til knæfaldet.⁴² Dette led fjernedes i nyere tid, vel i forbindelse med stolens renovering 1981, og er nu henlagt på loftet.

Fig. 26. Indre mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Interior looking west.*

Stolestader (jf. fig. 15-16), 1888.⁴⁶ Staderne omfatter 14 stole i både nord- og sydsiden. De enkle stole har glatte gavle med tresidet øvre afslutning og profilsmykkede rygstykker. Tilsvarende profilsmykkede vægpaneler. Stafferet 1981 i koboltblåt og lysegråt med orangerøde stofhynder, alt farvemæssigt tilpasset prædikestolens udsmykning og farvesat under vejledning af Sven Havsteen-Mikkelsen. En ældre staffering med lyserødt på gavlene blev 1957 erstattet med en mørkegrå.¹⁰

†*Stolestader*. Tidligst omtalt 1685, da en tømrer betaltes for at nedbryde nogle stole og flytte andre. 1694 og 1696 repareredes enkelte af stolene. 1705-06 gennemførtes dog en større istandsættelse af stolene, 'som var slet øde', bl.a. langs begge mure;²² samtlige stole savnede i øvrigt fod-

skamler. I forbindelse med reparationen, hvortil indkøbtes gran- og fyrredeller samt træ fra 'små norske ege' og sværte, blev bl.a. lagt læderkant under sæderne.⁹ 1768 fandtes ni mands- og 11 kvindestole, der hver kunne rumme fire personer.⁴ O. 1862 var antallet dog væsentligt forøget og omfattede nu 39 stolestader.¹³ Dog omtaltes før 1888 kun fem rækker snævre stole fra prædikestolen til døren.¹⁰ Hertil kom et antal stole ('stolene') i koret, der dog blev fjernet i forbindelse med denne bygningsdels ombygning.⁴⁶ Omtalen kunne dog også referere til en fjernelse af skrifte- og degnestolene.

Præstestol, 1957, tegnet af Kaare Klint.⁴² Armstol i middelalderstil med høj ryg, sidevanger med rosetdekoration og udskårne ben. Staffering i rødt og blå og med hynde af orangerødt tekstil, svarende til kirkens stolestader. †*Præstestol*. O. 1862 nævntes 'præstens stol med pult' foruden de særskilte præste- og degnestole, jf. ndf.¹³

†*Skrifte- og degnestole*. Skriftestolen er tidligst omtalt 1706, da døren hertil fornyedes.²² O. 1862 nævntes i korets to hjørner (nord og syd) to lukkede stole for præst og degn;¹³ muligvis fjernet før 1888 (jf. ovf.).

†*Pulpitur*. Omtalt i kirkens vestende 1768. Her var stole til de mænd, 'der ej har rum neden til', dvs. i de ordinære stolestader.⁴ Nævnt o. 1862 med målet: 3¼ alen bredt, dvs. ca. 2 m.¹³ Pulpituret blev dog før ombygningen 1888 omtalt som »saa raaden(t) at (det) knagede naar der var ret mange deroppe«. Formentlig var også dette i kirkens vestligste del (betegnet som »en Himmel«), der omtaltes som så lavt, at folk hverken kunne stå oprejst på det eller nedenunder, når velsignelsen blev lyst.¹⁰

Skab, moderne pengeboks, opsat bag alteret til kirkens altersølv. †*Skab*, omtalt o. 1862 som indmuret i nordvæggen og forsynet med lås og nøgle.¹³

Pengebeholdere. *Pengeblok*, nyere, af egetræ med jernbånd. Den udskårne kasse har bufrise foran og pengeslids på forsiden jernbånd. På væggen ved våbenhusdøren. †*Pengeblok*. Nævnt o. 1862.¹³ 1685 anskaffedes en kollektbung, dvs. en *klingsbung* i forbindelse med indsamlingen til »Fridericiæ Kirche«, dvs. til fornyelsen af Trinitatis Kirke

Fig. 27. †Orgel, 1950, bygget af Th. Frobenius & Co., Kongens Lyngby (s. 2469). Foto Annelise Olesen 1975, Den Danske Orgelregistrant. – †*Organ*, 1950, by Th. Frobenius & Co., Kongens Lyngby.

i Fredericia, hvortil femårige kollekter var forordnet for alle kirker i Ribe Stift efter kongeligt påbud 10. nov. d.å. (DK *Vejle* 283).⁹

Dørfloje. 1) 1888(?). Gråmalet, svagt spidsbuet fyldingsdør, flammeret i glat ramme. Indgangsdør i skibet. 2) 1953(?). Dobbeltflojet, blåstafferet plankedør. Indgangsdør i våbenhus. †*Dørfloje*. En ny, jernbunden kirkedør blev fremstillet 1661.¹¹ 1862 var kirkens †dørfloj af fyrreplanker.¹³

Orgel (jf. fig. 26), 1989, med otte stemmer og én transmission, to manualer og pedal, bygget af Bruno Christensen & Sønner, Terkelsbøl. Disposition: Hovedværk: Gedakt 8', Spidsgamba 8' (transmission), Principal 4', Oktav 2'. Svelleværk: Spidsgamba 8', Rørflojte 4', Gemshorn 2', Sesquialter II. Pedal: Subbas 16'. Fælles tremolo for HV og SV. Kopler: SV-HV, HV-P, SV-P. Orglet er tegnet af Alan Havsteen-Mikkelsen. Facaden blev 2012 stafferet i lysegrå, harmonerende med stolestadernes rygpaneler. I skibets nordvestre hjørne.

†*Orgel* (fig. 27), 1950, med fem stemmer, ét manual og anhangspedal, bygget af Th. Frobenius & Co., Kongens Lyngby. Disposition: Gedakt 8', Principal 4', Rørflojte 4', Gemshorn 2', Quint 1 $\frac{1}{3}$ '. Mekanisk aktion; sløjfevindlade. Orgelhuset var tegnet af Fin Ditlevsen. Orgelanskaffelsen blev delvist finansieret gennem en indsamling i sognet.¹⁵ Ved nordvæggen i skibets vestende. Orglet skænkedes 1989 til Grønland, hvor det opsattes i Upernavik Kirke.⁴⁷

Salmenummertavler, 1957.⁴² Fire tværrektangulære tavler med enkle profilrammer og metaltal til ophængning; grå staffering med sortmalede tal. (†)*Salmenummertavler*. På kirkens loft er henlagt to tavler, o. 1900, med profilramme og udskåret topstykke med cirkelkors; beregnet til hængetal. Grå og lyserød staffering, måske identisk med det par, der er nævnt 1906, og som 1914 suppleredes med en tredje tavle til ophængning på sydvæggen.⁴² †*Salmenummertavler*. To tavler er omtalt o. 1862, dog uden nærmere karakteristik.⁴²

†*Løst maleri*. Et gammelt 'forslået' (dvs. beskadiget) maleri er registreret o. 1862.¹³

Belysningen omfatter to nyere ensdannede lysekrone og otte væglamper fra 1990. *Lysekrone* (jf. fig. 16). 1) -2) Nyere, muligvis anskaffet o.

Fig. 28. Kirkeskib, »Karen«, udført 1989 og ophængt 1990 (s. 2469). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Church ship, "Karen", made in 1989 and hung up in 1990.*

1929, da der indlagdes elektricitet.⁴² Ottearmede med balusterskab, hvoraf øvre led er ægformet med midtring og hængekuglen afsluttet med en knop. Otte *lamper* (jf. fig. 16), 1990, af messing, tegnet af Alan Havsteen-Mikkelsen og udført af firmaet Louis Poulsen,⁴⁸ er opsat i koret, hhv. på nord- og sydvæggen.

Kirkeskib (fig. 28), »Karen«, udført 1989 af Alfred F. Pedersen, Struer, og opkaldt efter skibsbyggerens afdøde hustru.⁴⁹ Model af en 'krejert', et tremastet hollandsk fartøj fra o. 1750-1850, især benyttet i Østersøen. Hvidt under og sort og blå over vandlinjen. Skibets navn er anført med hvide versaler på siden og på bagstævnen: »Karen/ Sier«. Ophængt 1990.⁴⁸

★*Kirkeskib* (fig. 29), bygget 1924 af Ole Dalgaard. Skibet, der er ca. 100 cm langt, er en tremastet fuldrigger; sort under samt hvidt og rødt over vandlinjen. O. 1981 overdraget til Holstebro Museum (inv. nr. 18.825).⁴⁹

†*Ligbåre*. Registreret 1655 og 1683.¹² 1706 fornyedes båren.²²

Klokke (fig. 30), omstøbt 1758 af Caspar König i Viborg som angivet med indskrift i reliefversaler (»Omstøbt 1758«), der indrammes af klokkestøberens karakteristiske mærker, en drage med

Fig. 29. *Kirkeskib, udført 1924. Nu i Holstebro Museum (s. 2469). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Church ship, made in 1924. Now in Holstebro Museum.

oprullet hale og en vindrueklase, alt angivet på et listeindrammet bånd øverst på klokkehalsen. Tværmål 66 cm. De kraftige hanke er glatte. Paralleller til mærkerne ses bl.a. i Torrild og Ring-Brædstrup kirker (1756 og 1758, *DK Århus* 2640 og 4002).⁵⁰ Klokken er ophængt i klokkekammen over kirkens vestgavl i en slyngebom, der fornyedes 1946, idet klokken samtidig drejedes 90°. ¹⁵ En ændring af ophængen drøftedes 1989, men blev ikke realiseret.³⁴

†Klokke. Om datering og udformning af den ældre klokke, der omstøbtes 1758, vides intet

nærmere. 1661 blev der slået nyt stål på klokkeakslen, og kneblen fornyedes. Endvidere betales for at forny den bjælke, klokken hang i.¹¹ Klokken var ophængt på kirkegården i en †klokkestabel, der blev nedrevet 1709 (s. 2469).²² Et nyt, overdækket klokkeophæng i vestgavlens etableredes s.å., idet der bl.a. indlagdes et muranker og opsattes en udvendig overdækning, omtalt som »en skiul af fiæl over Klokken (...), at Kirken iche skal tage liuden op fra Klochen og regn og Slud iche skal falde ned paa Kirchens loft og forderve den«. ⁹

Fig. 30. Klokke, 1758 (s. 2469). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Bell*, 1758.

GRAVMINDER

Kirkegårdsmonument. På kirkegårdens sydvestlige del er monument, o. 1922, af sort granit med kors af hvidt marmor, 134 cm højt, med indskrift i antikva, optrukket i hvidt, over ægteparret Ludo-

vika Hansen-Sir, f. Gundelach, ★ i Hjerm 14. maj 1844, † i Sir 18. aug. 1920, og Hans J. Hansen-Sir, ★ i Broager 12. juni 1843, † i Sir 26. juni 1922. Sidstnævnte var lærer i Sir, folketingsmand for Venstre og en meget virksom personlighed inden for lokalsamfundet.⁵¹

Fig. 31. Kirkens indre efter korets ombygning i 1888, set mod øst. Ældre fotografi i kirkens eje. – Interior after rebuilding of chancel in 1888, looking east.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ringkøbing Amt i almindelighed henvises til s. 54 f., vedr. litteratur og forkortelser til s. 56 f. Endvidere er benyttet:

Arkivalier. Kirkens arkiv. Synsprotokol 1925 ff. (*Synsprot.*).

Holstebro Museum. *Sir Menighedsrådsark.* Diverse sager (J 291, 3-10); Forhandlingsbog 1904-58.

RA. Kultusministeriet. 1. ktr. Brevbøger 1887 (140), nr. 1403; 1888 (141), nr. 2322-23; Journalsager 1887 (NN 340, 824), nr. 507; 1888 (OO 341, 848), nr. 952.

LAVib. *Landsbykirkernes regnskaber.* Sir Kirkes regnskaber 1654-82, 1683-1710 (C-KRB-380-81); *Pastoratsark.* Navr-Sir pastorat. Synsprotokol 1862-1924 (*Synsprot.*); *Menighedsrådsark.* Sir Menighedsråd (M-19612). Sager vedr. kirkegården 1928-84; Sager vedr. kirkens restaurering 1946-85; *Godsark.* Ausumgårds Godsark. Dokumenter tiender vedkommende. 1758-1913 (G-0418, 32); *Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol* 1758-63, lyst 12. sept. 1759 (B 24-697).

NM. *Håndskrifter.* F. Uldall, *Om de danske Landsbykirker*, II, 1880/1894, 186 (Uldall 1880/1894). *Indbe-*

retninger. J. B. Løffler 1879 (bygning og inventar, *Løffler* 1879).

Tegninger. NM. J. B. Løffler 1879 (planskitse); A. Havsteen-Mikkelsen 1983-86 (plan, snit, opstalter, orgel).

Litteratur. Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktionen i Sir Kirke, Ringkøbing amt*, NNU rapport nr. 29 2016, Nationalmuseet 2016 (Hylleberg Eriksen 2016).

Historisk indledning ved Mogens Kragssig Jensen og Birgitte Bøggild Johannsen, bygningsbeskrivelse og *Trækmalier* ved Anders C. Christensen, inventar og gravminder ved Birgitte Bøggild Johannsen, heraf dog orgler ved Ole Beuchert Olesen. Engelske oversættelser ved James Manley. Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet 2016.

¹ *Oldemoder* 113. Det har været antaget, at der henvises til Sir og nabosognet Rønbjerg (Ginding Hrd.) i en række ældre middelalderlige årbøger under lokalitetetsnavnene »Syre/Syra/Syro« og »Renobiergh/Runibiorg/Runibiargh/Rynæbyargh« som åsted for to slag, udkæmpet 1132 under borgerkrigen mellem

Erik Emune, Niels og Magnus, jf. *DaStedn* 202 (vedr. Sir) og *Trap* IX,1, 300 (under Rønbjerg). Imidlertid nævner enkelte af annalerne, at slaget skulle have fundet sted på 'Sir Ø' (»Sirum insulam/Syre Ø«), hvilket er blevet tolket som en henvisning til Sejro, jf. Erik Kroman (udg.), *Danmarks middelalderlige annaler*, Kbh. 1980, 9, 17, 320 samt passim (Sejro). I samme identificeres det andet stednavn med den skånske lokalitet, Rønneberga, jf. 56, 75, 80, 83.

² *DaMag* IV, 2, 1873, 45.

³ *Kronens Skøder* III, 69.

⁴ LAVib. *Ribe bispeark*. Præsteindb. til biskop J. Bloch 1766-69 (C 4-773).

⁵ LAVib. *Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol* 1758-63, lyst 12. sept. 1759 (B 24-697).

⁶ LAVib. *Godsark*. Ausumgårds Godsarkiv. Dokumenter tiender vedkommende 1758-1913 (G. 418-32.).

⁷ *Danske Kirkelove* III, 219; *Kronens Skøder* I, 459.

⁸ *KancBrevb* 12. sept. 1640.

⁹ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-381).

¹⁰ *Liber Daticus*.

¹¹ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1654-82 (C-KRB-380).

¹² LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1654-82 (C-KRB-380); LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-381).

¹³ *Synsprot*.

¹⁴ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1788-92 (C 4-190).

¹⁵ LAVib. *Menighedsrådsark*. Sir Menighedsråd. Sager vedr. kirkens restaurering 1946-85 (M-19612).

¹⁶ Af samtiden betegnet 'varmekammer', jf. *Synsprot*.

¹⁷ *Uldall 1880/1894*.

¹⁸ *Løffler* 1879.

¹⁹ 28×12-13×7-8 cm.

²⁰ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-381); *Løffler* 1879; *Uldall 1880/1894*.

²¹ Det må ligeledes overvejes, om kirkens markante gavlblændinger fra 1888 (jf. ndf.), der på vestgavlen i sig selv havde en forgænger (jf. s. 2453), muligvis har forlæg i en ældre, oprindelig (†)blænding(?) på skibets vestgavl. Motivet refererer således til de egnstypiske våbenhusgavlblændinger (jf. f.eks. Måbjerg, Fovsing og Navr, s. 1740, 2321, 2407), der i Navr er dateret til o. 1460-70; set i lyset af kirkens datering (o. 1435-45) åbner det muligheden for, at gavlene også oprindelig har haft en lignende udsmykning, der nu er bevaret i en nyere form.

²² LAVib. *Ribe bispeark*. Rgsk. 1699-1720 (C 4-194).

²³ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-381), jf. også LAVib. *Ribe bispeark*. Rgsk. 1699-1720 (C 4-194).

²⁴ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1696-1775 (C 4-189).

²⁵ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1788-92 (C 4-190); LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1793-97 (C 4-704).

²⁶ *Liber Daticus*; *Synsprot*.

²⁷ RA. *Kultusmin*. 1. ktr. Brevbøger 1887 (140), nr. 1403; 1888 (141), nr. 2322-23; Journalsager 1887 (NN 340, 824), nr. 507; 1888 (OO 341, 848), nr. 952.

²⁸ Brev af 14. april 1887 fra biskoppen, i RA. *Kultusmin*. 1. ktr. Journalsager 1887 (NN 340, 824), nr. 507. Heri omtales også Conrad Webers erklæring og 'opmålingstegning'. Af den efterfølgende journalsag fra 1888 (OO 341, 848), nr. 952 fremgår dog, at der i alt udarbejdedes tre tegninger.

²⁹ Opmålingen af kirkens daværende tilstand blev efter restaureringens afslutning indsendt til Nationalmuseet, men savnedes allerede 1919, jf. *Korr.ark*.

³⁰ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1856-72 (C 40-C 7).

³¹ Alle daterede prøver er udtaget i tømmer, der har bevaret splintved, eller som baseret på iagttagelser under prøveudtagningen kun mangler splintved. Dateringen af skibets tagværk bygger på 11 prøver, hvoraf ni er dateret. Dateringerne falder i to grupper, hvoraf den ældste gruppe omfatter to prøver. Yngste årring er her dannet 1407 på begge prøver (prøvenr. 71140089, 71140099). Yngste årring på den yngre gruppe er dannet 1431 (prøvenr. 71140079) med ét splintår. *Hylleberg Eriksen 2016*.

³² 1919 forhandlede om reparation af kalkmalerierne i koret samt supplering af disse med malerier omkring alteropsatsen. Forslag 1920 til udsmykning af østvæggen fra Harald Munck, Holbæk. *Holstebro Museum*. Sir *Menighedsrådsark*. Forhandlingsbog.

³³ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1811-15 (C 4-709).

³⁴ *Korr.ark.*, NM.

³⁵ Notat fra Den kongelige Bygningsinspektør, C. F. Møller 17. nov. 1955 til Kirkeministeriet. Kopi i *Korr.ark.*, NM.

³⁶ *Uldall 1880/1894* nævner dog at maleriet var udført af 'Jæger', vel A. F. Jæger (1801-73).

³⁷ *Trap* IX,1, 288.

³⁸ De enkeltstående initialer lader sig ikke umiddelbart identificere i *Bøje*.

³⁹ LAVib. *Provsteark*. *Synsprot*. 1812-35 (C 39H-1).

⁴⁰ Påfaldende nok betegnes hun i inventariet 1683 som »Mette sl. Svends i Naur«, jf. LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-381). Gemalen døde først 1693. Angivelsen kan dog være en tilføjelse efter 1693. Om præstefruen, jf. også Navr (s. 2431).

⁴¹ *Synsprot.*; LAVib. *Godsark*. Ausumgårds Godsark. Dokumenter tiende vedkommende 1758-1913 (G-0418, 32). If. *Synsprot*. 1899 var antallet dog hele seks stager.

⁴² Holstebro Museum. Sir *Kirkes Menighedsrådsark*. Forhandlingsbog.

⁴³ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn (C 40C-7).

⁴⁴ *Trap* IX,1, 288 betegner dog hele fonten som romansk.

⁴⁵ Mikael Wivel, *Sven Havsteen-Mikkelsen. Det kristne spor*, Lemvig 2004, 78.

⁴⁶ RA. *Kultusministeriet*. 1. kontor. Journalsager 1888 (OO341, 848), nr. 952.

⁴⁷ Meddelt 2015 af Th. Frobenius & Sønner. Orglet opsattes i Upernavik Kirke, men blev allerede i 1993, antagelig på grund af en misforståelse, suppleret med et nyt og betydeligt mindre Frobenius-instrument. Da kirken nu havde to orgler, valgte man at deponere det ældste i en container. Dets videre skæbne kendes ikke. Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁴⁸ Holstebro Museum. *Sir Kirkes Menighedsrådsark*. Div. Dok. (J 291-3); *Korr.ark.*, NM.

⁴⁹ Gunnar Rønn og Jens Krogh, *Kirkeskibe i Ringkøbing Amt*, Ringkøbing 1992, 78.

⁵⁰ Mærket findes desuden på mesterens klokker i Sem (1755, Onsild Hrd., Randers Amt), Hem (1756, Onsild Hrd. Randers Amt) og Lime (1757, Sønderhald Hrd., Randers Amt), jf. F. Uldalls håndskrevne tilføjelser til Nationalmuseets eksemplar af C. Nyrop, *Om Danmarks Kirkeklokker og deres Støbere*, Kbh. 1882, ved s. 129. Samtlige eksempler har dog, ligesom på klokkerne fra Torrild og Ring-Bræstrup, også angivet støberens navn.

⁵¹ Jf. Else Aagaard Antonsen, »Sir Skoles historie – og mine minder fra skolen«, *HaÅrb* 2009, 86-90.

SIR CHURCH

The church stands isolated in the slightly hilly, rolling landscape, which is intersected east of the church by the highway between Holstebro and Struer. The churchyard is enclosed by grass-covered earth dikes built in 1984. The oldest known dikes from the end of the 1600s, on the other hand, were of stone.

At its core the building consists of a Gothic nave probably built around 1435–45 (cf. dendrochronological analyses of the roofing of the nave), to which a chancel in the east was added in 1888. The porch was built in 1953, when it replaced an older post-medieval $\dagger$ porch. Of the Gothic church, which was built of large medieval red brick in monk bond, only the north wall remains. The ground plan is only known, however, from old notes and scale drawings showing that the church consisted of a pilastered nave divided into chancel and nave by a pointed-arched chancel arch wall (figs. 6–8). The extent of the Gothic church corresponded approximately to that of the present-day nave. On the preserved north side traces of the church's original, now bricked-up north door are visible in the form of a pointed arch. Similarly, two bricked-up windows can be seen east of the door.

The church's radical rebuilding in 1888 resulted in an eastern extension of the church in the form of a narrower chancel. The original nave form was however retained in the interior, inasmuch as the flanking walls of the chancel, which are only half as thick as those of the nave, are roughly flush with the back walls of the nave. During the restoration, the south and west walls of the nave were also rebuilt, and the gables were furnished with plain crests between the top and bottom battlements.

$\dagger$ *Wall paintings.* On the east wall of the chancel during the building work in 1888 a $\dagger$ decoration was executed consisting of four plastered and red-painted columns connected by three clover-

leaf arches with hanging vines; the middle arch, beneath which the $\dagger$ altar was placed, intersected a zig-zag border above and was connected to a plastered Jesus monogram at the top of the wall, which is still preserved, although without paintwork. Between the columns draperies were painted (cf. figs. 15, 31). On the chancel arch a scriptural text was also painted in capitals (Luke 2,14). In 1957 the paintings were whitewashed over.

Furnishings. The furnishings of the church are primarily typified by recent acquisitions from the time after 1800. The oldest item is possibly the font, which is however unlikely to be the church's original one. This appears as a complex totality composed of a presumably newly-carved basin and an older, probably Romanesque base which nevertheless must have been a secondary addition to the church, presumably in connection with the chancel extension in 1888 (fig. 22). Besides these, the altar candlesticks can be dated to the mid-1500s although they did not come to the church until 1677 as a donation from the pastor's wife Mette Olufsdatter (fig. 20). The pulpit is from c. 1650 and shows a simplified version of the 'Vandfuld Master' Kristen Spend's formal repertoire (fig. 25). From the beginning of the 1700s comes the baptismal dish, donated in 1706 by a daughter of the above, Anna Margrethe Cathrine Svendsdatter Soderup, probably contemporary with the foot and stem of the chalice, which was however given a new bowl around 1822 (figs. 19, 23). Finally, the bell was made in 1758 by Caspar König (fig. 30).

The pews presumably come from the church's major renovation in 1888, whereas the contemporary $\dagger$ altar section was later removed. Among the minor altar accessories are the wafer box (c. 1862), the altar crucifix (fig. 21) and the altar jug (both 1894). Besides the chandeliers from c. 1929 the church interior first and foremost bears the marks of recent changes from the time

after 1950. In connection with the restoration of 1953–57 a new altar section was established with a Communion table and altar decorations in the form of a mosaic made by Johan Thomas and Roland Skovgaard as well as an altar rail (1957–59) (figs. 16–17). To this were added a seven-branched candelabrum designed by the architect Rolf Graae and a priest's chair by Kaare Klint (both 1957). A distinctive look was given to the interior in 1981 by Sven Havsteen-Mikkelsen's

new decoration of the pulpit (fig. 25). Among the latest new acquisitions are a paten (1986), a new organ and a church ship (1989), lampettes designed by Alan Havsteen-Mikkelsen (1990) and a baptismal jug (1994) (figs. 24, 26, 28).

Neither the church nor the churchyard contain significant older sepulchral monuments except for the memorial, c. 1922, for the member of Parliament, teacher Hans J. Hansen-Sir (†1922) and his wife.